

De rekenkamer in tijden van de pendule-democratie

Zowel nationaal als regionaal zien we verschuivingen in het politieke landschap. Nieuwe partijen weten veel winst te boeken, ze nemen deel in regeringen en colleges en doen dit vaak met weinig ervaren politici. Opinievorming loopt meer via snelle processen in social media, via opinies en minder via tragere beschouwingen en onderbouwingen.

Deze democratische dynamiek is wel aangeduid met de term *dramademocratie*¹. De kracht van de betrokken stelling is vaak omgekeerd evenredig aan de deugdelijkheid van de onderbouwing. Snellere wisselingen van politieke sentimenten leiden ook tot snellere wisselingen van dominante coalities, vandaar het begrip 'pendule-democratie': de klepel gaat snel van links naar rechts en passeert het rustige midden snel.

Tegelijkertijd zijn er ingrijpende maatschappelijke veranderingen nodig om antwoord te bieden aan de dreigende klimaat crisis, aan de grote nood aan woningen, aan de duurzame voorziening van energie en water etc. De oplossing van deze vraagstukken vergt een lange adem en een breed draagvlak. Volgende generaties zullen zeer kritisch kijken naar huidige besluitvorming: *Hadden jullie dan geen geweten?*² *Jullie wisten het wel, maar vertaalden dit niet in adequaat beleid.*

De snelle wisselingen van het politieke sentiment wijzen in ieder geval wel op politieke aandacht en betrokkenheid, al is die in toonzetting anders dan in voorgaande decennia en meer op de korte termijn gericht. Tegelijkertijd domineren de grote vraagstukken de voorpagina's en de nieuwsuitzendingen: *never a dull moment*. Kern van de democratische besluitvorming moet zijn dat dit op basis van een gedegen argumenten-uitwisseling gebeurt. Op feiten gebaseerd, met open oog en oor luisterend naar tegenstrijdige standpunten en vervolgens schikken en plooiën om er samen uit te komen.

Rekenkamers

In dat spel spelen rekenkamers een rol om volksvertegenwoordigers en bestuurder bij de les te houden. De rekenkamer onderzoekt volgens de wet de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het **gevoerde** bestuur. Gelet op de haperende aanpak van de grote problemen, zoals hiervoor genoemd, en het grote belang hierbij van toekomstige generaties kan de vraag gesteld worden: kunnen en moeten rekenkamers een rol spelen in hun onafhankelijke beoordeling van gewenst, **toekomstig** bestuur? Zijn de belangen van toekomstige generaties voldoende in beeld?

De voorgaande dynamiek roept ten minste de volgende vragen op t.a.v. het werk van de rekenkamers:

- Is er wel behoefte aan die kritische blik op de deugdelijke argumentaties, heiligt het doel niet de middelen ook als dit op gebrekkige onderbouwing gebaseerd is?
- Zijn rekenkamers wel in staat om de complexiteit van die grote vraagstukken recht te doen, hoe verhoudt hun analyse zich tot die van experts binnen en buiten het ambtelijk apparaat?
- Gaat het gewoon niet te traag: worden rekenkamers niet als stroop in de politieke machine gezien, in plaats van als olie?
- Met welk gewicht moeten rekenkamers de belangen van toekomstige generaties meenemen in hun beoordeling van beleid?

¹ Mark Elchardus (2004). *De dramademocratie* (3e dr). Tiel: Lannoo.

² Ramsey Nasser (2021). *De fundamenten*. Amsterdam: De Bezige Bij

De *Staatscommissie Rechtstaat*³ stelt voor dat uitvoeringsorganisaties een rode kaart mogen trekken als er onuitvoerbaar of onrechtstatelijk beleid voorgesteld wordt. Moeten rekenkamers ook zo'n rode kaart kunnen uitdelen als zij de politiek zien falen in toekomstbestendig beleid?

Bij gelegenheid van het afscheid van Herman Sietsma als lid van het bestuur van de Zuidelijke Rekenkamer hebben we prof. dr. Geerten Boogaard gevraagd op deze vragen te reflecteren. Daarnaast zal prof. dr. Marc Vermeulen (voorzitter van het bestuur van de ZRK) een co-referaat geven en zal ook mr. Herman Sietsma zelf terugblikken op zijn werk.

---

³ Staatscommissie Rechtstaat (2024) *De gebroken belofte van de rechtsstaat. Tien verbetervoorstellen met oog voor de burger.* Den Haag.